

Færøernes økonomi

– vækst gennem eksporten

Temanummer: Færøernes økonomi og politik

Færøerne har oplevet en rivende udvikling de sidste 200 år. Fra at være et fattigt bondesamfund har opkomsten af først fiskeriet og siden andre erhverv løftet Færøerne til at være blandt de mest succesfulde og rigeste nationer i verden. Denne artikel gennemgår den historiske udvikling og diskuterer sammenhængen mellem eksportsektoren og økonomien. Det vises, at eksporten bestemmer økonomiens størrelse. Dernæst diskuteres sammenhængen mellem økonomi og befolkning, hvor det vises, at øko-

nomien bestemmer befolkningens størrelse. Endelig diskuterer artiklen den økonomiske vækst i Færøerne. Økonomisk vækst opstår ikke af sig selv, men sker på baggrund af den internationale udvikling af nye teknologier og innovationer. Disse sker i bølger, som er med til at løfte de enkelte lande op på et højere niveau. Disse bølger kanaliseres ind i de enkelte lande gennem eksportsektoren gennem efterspørgselseffekter og produktivitetsvækst.

En moderne og velfungerende økonomi

Denne gennemgang af den færøske økonomi vil ikke fokusere på de mest aktuelle spørgsmål i den færøske økonomi og på den umiddelbare gunstige situation, som økonomien befinder sig i. I stedet fokuserer artiklen på selve det økonomiske system i Færøerne. Der knyttes dog nogle bemærkninger til Færøernes økonomiske situation i øjeblikket for at give læseren et bedre udgangspunkt til artiklen.

Færøerne er politisk set en selvstyrende økonomi, hvor al økonomisk politik styres fra Færøerne. Færøerne er ikke med i den Europæiske Union og anvender dansk valuta. Både den færøske økonomi og population har et ca. 1/100 forhold til Danmark. Populationen var således 52.150 pr. 1. januar 2020, og BNP beløb sig til 19,7 mia. kr. i 2018.¹ Geografisk er Færøerne på størrelse med Fyn, men råder over et meget stort og ressourcerigt havområde, hvilket giver en række erhvervsmuligheder.

Den færøske økonomi kan karakteriseres som en moderne og velfungerende økonomi med et BNP pr. indbygger på niveau med, og, gennem de seneste fem år, over det danske. Arbejdskraften er veluddannet og på niveau med de øvrige nordiske lande, infrastrukturen er veludbygget, og produktionsapparatet er moderne.

Der er solide overskud på betalingsbalancen, og saldoen på den offentlige sektor er i balance. De private erhverv, herunder især eksporterhvervene, har betydelige overskud år efter år. Alt i alt en økonomi, der for tiden går rigtig godt,

MAGNI LAKSÁFOSS

ph.d., forsker
ved Sjókovin,
magni@laksafoss.com

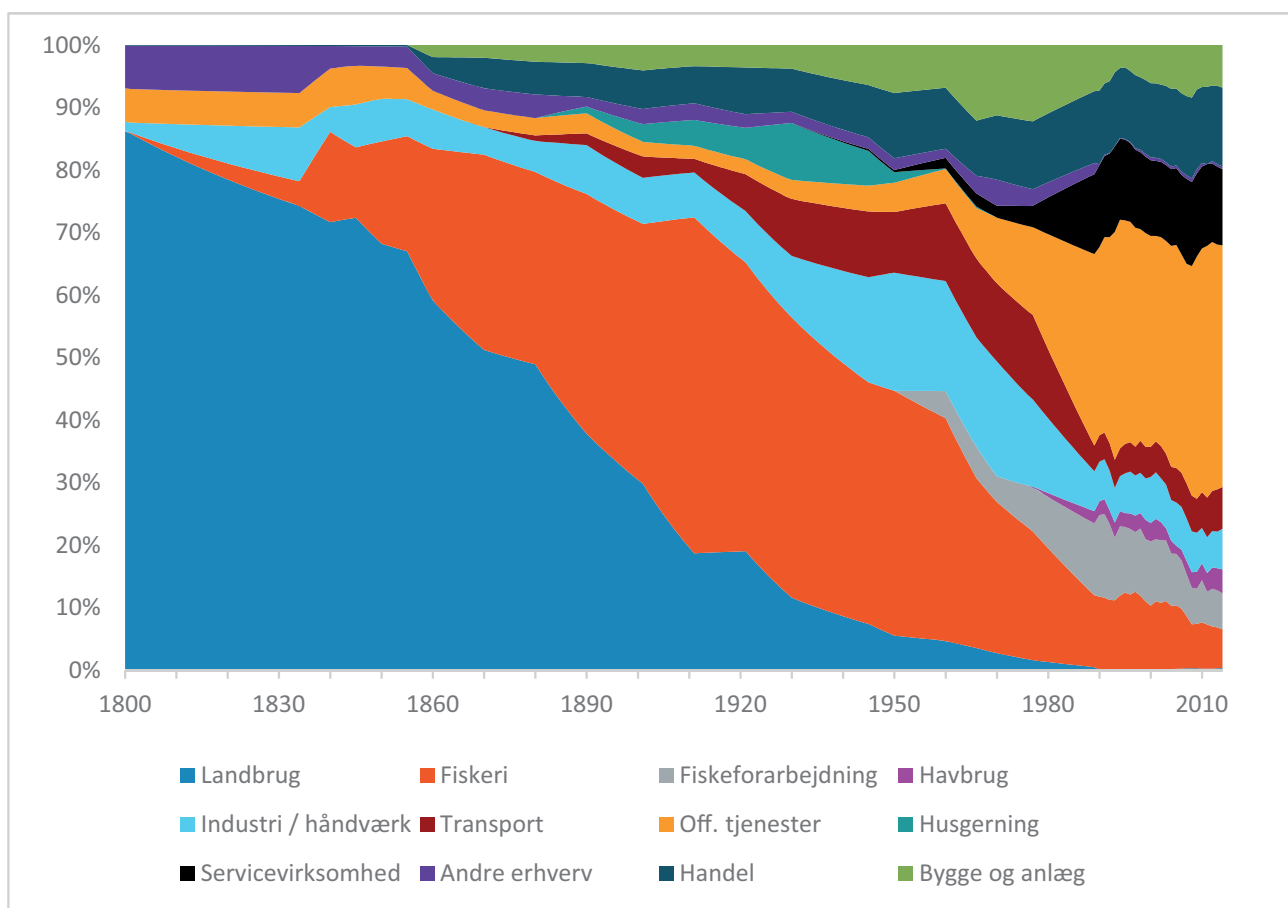
og som hviler på et sundt fundament. I øjeblikket er der udfordringer pga. Covid-19, men disse er ikke større end, at de sagtens kan håndteres.

Det er klart, at alt dette giver anledning til diskussioner i Færøerne om f.eks. holdbarheden i den økonomiske udvikling, overophedning af økonomien, miljøhensyn, fordelingen af ressourcer og indkomster og andre relevante diskussioner, som vi dog ikke vil komme ind på her (se dog Ellefsen og Justinusens bidrag til dette temanummer, der handler om den færøske fiskeriindustri).

Historisk overblik – fra landbrug og fiskeri til offentlig sektor

Figur 1 giver et oprids af erhvervsudviklingen i Færøerne for perioden 1720-2014. Fra periodens start i 1720 og frem til omkring 1840 var landbruget det klare hovederhverv. I 1720 levede over 90 procent af den færøske befolkning af landbruget, mens omkring seks procent levede af offentlig administration og andre tjenesteerhverv, og knap to procent levede af industri/håndværk.² Fra omkring 1840 tog fiskeriet i stigende grad over, hvorefter fiskeriet omkring år 1900 klart havde overtaget førstepladsen som det vigtigste erhverv.

Figur 1: Erhvervsudviklingen i Færøerne 1720-2014

Kilde: Laksáfoss (2019: 146).

Note: Figuren er frem til 1985 baseret på folketællingerne og efter 1985 på lønstatistik.

Gennem hele 1800-tallet dominerede de to erhverv landbrug og fiskeri med en samlet andel på 70-80 procent. Dette var en produktion til eget forbrug eller til eksport, mens produktion til hjemmemarkedet var meget begrænset. Begrænsningerne for økonomisk vækst i denne periode lå i vid udstrækning i kapacitetsbegrænsninger i ressourceanvendelsen, dvs. i udnyttelsen af jorden og havet. En forudsætning for vækst i økonomien i denne periode var derfor at finde nye metoder til at udnytte jorden eller til at fremme fiskeriet. Med andre ord: begrænsningerne lå på produktionssiden og ikke på efterspørgselsiden (Laksáfoss, 2019: 145-6).

I slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet begyndte andre erhverv at dukke op: industri/håndværk, transport, husgerning og byggeri. Grundlaget for disse erhverv lå i den efterspørgsel, som landbruget og fiskeriet førte med sig. Dette var i langt større udstrækning end før en pengeøkonomi, hvor efterspørgslen udgjorde en basis under produktionen – dvs. der var tale om efterspørgselsdominerede erhverv, hvor begrænsningerne i væksten i erhvervene ikke lå på produktionssiden, men i efterspørgslen efter erhvervenes produkter (Laksáfoss, 2019: 146).

Den sidste del af perioden, fra omkring 1970, var domineret af kraftig vækst i den offentlige sektor. Dette er ikke meget anderledes end i andre lande, hvor den offentlige sektor også er vokset betydeligt efter anden verdenskrig. For økonomien har dette betydet en ny ændringsperiode i stil med overgangen fra landbrug til fiskeri, denne gang blot fra fiskeri og anden industri over til offentlig sektor.

Som en følge af væksten i fiskeriet, landbruget, industrien og i den offentlige sektor voksede den private servicesektor også gennem hele perioden, og mere end 70 procent af befolkningen arbejder i dag i den offentlige og den private servicesektor.

Den færøske økonomi har for så vidt aldrig oplevet overgangen til industrisamfund i egentlig forstand, idet industrien aldrig har været en særlig stor andel af økonomien og aldrig har opnået status som nogen eksportsektor af betydning.

Den økonomiske udvikling bestemmes af eksporten

Selv om den offentlige og private servicesektor er vokset kraftigt, er den færøske økonomi stadig kraftigt afhængig af eksportsektoren og af andre indkomster på betalingsbalancen, herunder bloktilskuddet fra Danmark, og af indtægterne fra den betydelige færøske arbejdskraft i udlandet. Omtrent 10 procent af den færøske arbejdsstyrke arbejder i udlandet, mens de er bosiddende i Færøerne. Størstedelen af deres forbrug ender derfor i Færøerne. Disse arbejder fortrinsvis i international skibsfart, olieindustrien i Norge og i fiskeriet i Grønland og Norge. Der er i vid udstrækning tale om marineofficerer, som sejler med udenlandske fiskeskibe, fragtskibe og andre fartøjer.

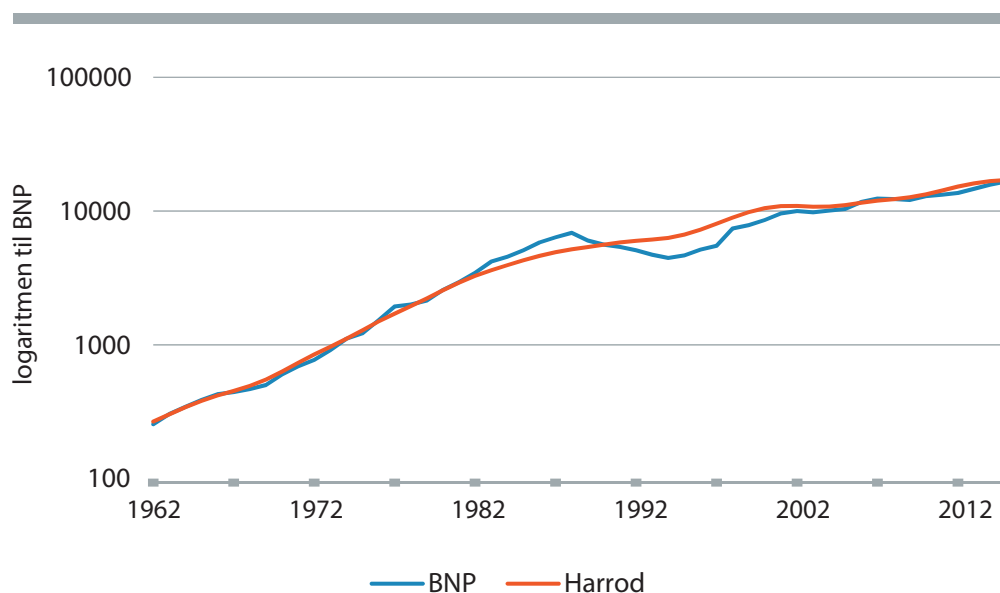
Forklaringen på afhængigheden af eksportsektoren er, at i små åbne økonomier som den færøske vil enhver økonomisk aktivitet medføre en vis grad af import, og det eneste, der kan betale for import, er eksport eller andre tilsvarende valutaindtægter (Thirlwall, 2002: 53). Størrelsen af eksporten danner således en grænse for selve økonomiens størrelse. Hvis eksporten fordobles, kan økonomien (BNP) også fordobles. Økonomien kan derfor ikke vokse hurtigere end den rate, hvorpå betalingsbalancen forbliver i ligevægt. Der er jo en grænse for, hvor stort betalingsbalanceunderskuddet kan være i forhold til BNP, og samtidig en grænse for, hvor stor gælden kan være i forhold til BNP. Såfremt disse grænser overskrides, bliver de finansielle markeder nervøse, og man er ude af stand til at låne flere penge. Dette betyder, at der for Færøerne i realiteten kun eksisterer to muligheder for økonomisk vækst. Enten gennem øget eksport eller gennem øget selvforsyning og derved lavere importkvote.

Det teoretiske fundament bag denne sammenhæng mellem betalingsbalance og økonomi er ikke ny. På opfordring af John Maynard Keynes beskrev Sir Henry Roy Forbes Harrod således *udenrigshandelens multiplikator* tilbage i 1933 (Thirlwall, 2013: 82-3).

Harrod kom frem til følgende ligning: $Y = X / m$

Eller i menneskesprog: Økonomiens størrelse, Y , afhænger af eksportens størrelse, X , divideret med importkvoten, m . Færøernes importkvote, m , har været forholdsvis konstant på omkring 0,7 gennem de seneste 50 år, hvilket betyder, at økonomiens størrelse normalt har været omkring halvanden gange så stor som indtægterne på betalingsbalancen.³

Figur 2: Faktisk BNP sammenlignet med Harrods BNP, 1962-2015

Kilde: Laksáfoss (2019: 353).

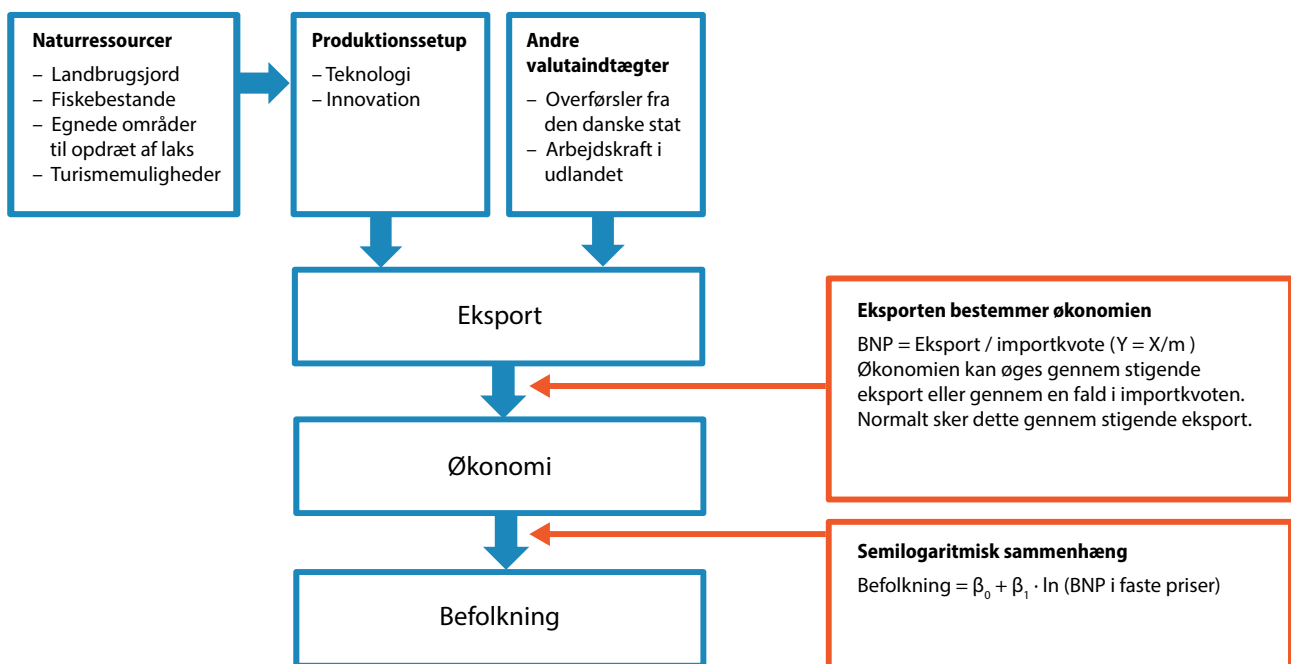
Det er klart, at der er perioder, hvor økonomien har afvejet fra denne ratio. Figur 2 viser, at det i 1980'erne var store investeringer og stort overforbrug i Færøerne, som var medvirkende til en voldsom stigning i BNP (den blå kurve) – ud over de naturlige grænser, som betalingsbalancen satte (den orange kurve), med deraf følgende store underskud på betalingsbalancen og ophobning af gæld. Dette var stærkt medvirkende til en voldsom krise i 1990'erne, med kraftigt fald i BNP, investeringer og forbrug. Først omkring 2005 nåede økonomien igen op på sit fulde potentiale.

Figur 3 viser den grundlæggende sammenhæng i den færøske økonomi. Det er eksportens størrelse, der bestemmer økonomiens størrelse, som igen bestemmer befolkningens størrelse. Vi vil vende tilbage til sammenhængen mellem økonomi og befolkning og starte med at fokusere på eksportens rolle.

For Færøerne er eksporten det reelle grundlag under både økonomi og befolkning. Selv om eksportsektoren i dag kun udgør en mindre del af Færøernes samlede BNP, og langt den største del af befolkningen arbejder i andre sektorer, er det stadig indkomsterne fra eksporten, der danner grundlaget under økonomien og samfundet.

Sammenhængen mellem eksportsektoren og resten af økonomien er, at eksportsektoren skaber valutainkomster i samfundet, som gennem forbrug, investeringer, skatter og afgifter ender i andre erhverv eller i den offentlige sektor. Den generelle økonomiske aktivitet i samfundet medfører import og derved siver pengene til udlandet gennem importen. Pga. den begrænsede hjemmeproduktion i Færøerne sker denne udsivning forholdsvis hurtigt, da de fleste varer må importeres.

Figur 3: Den grundlæggende sammenhæng i den færøske økonomi

Kilde: Laksáfoss (2019: 354).

Det, der bestemmer eksportens størrelse, er en kombination af naturgivne forhold og institutionelt og teknologisk setup. Naturressourcerne, såsom landbrugsjord, fiskebestande, egnede områder til olieudvinding, havbrug og turismemuligheder giver et potentiale for produktion af eksport, men en udnyttelse af potentialet kræver et godt produktions- og institutionelt setup. Andre valutaindtægter, f.eks. overførsler fra den danske stat til Færøerne og indkomst fra den færøske arbejdskraft i udlandet, bidrager ligeledes til valuta-indtjeningen og derved til økonomiens størrelse.

Ud fra dette kan man se, at den økonomiske politik, herunder især erhvervs-politikken, er helt afgørende for den økonomiske udvikling, idet en veltilrettelagt erhvervs politik kan bidrage væsentligt til en positiv udvikling af tilførsel af indkomster fra udlandet. Derimod har finans-, skatte- og afgiftspolitikken mindre betydning i denne sammenhæng, idet de i langt større udstrækning drejer sig om omfordeling af eksisterende indkomster og i langt mindre grad om tilførsel af flere indkomster.

I de senere år har der i Færøerne været fokus på erhvervs- og udenrigs-politikken, hvorved der bl.a. er opnået rettigheder til større fiskeressourcer og bedre adgang til flere markeder, herunder det russiske marked. Dette har ført til en vækst i indtægterne fra udlandet og er en af hovedårsagerne til væksten i økonomien.

Fiskeriet er den vigtigste kilde til økonomien, men andre sektorer er godt på vej

Det er ud fra det ovenstående klart, at eksporten spiller en helt central rolle i den færøske økonomi. Eksportens størrelse bestemmer de facto økonomiens størrelse og, som vi vil se, også befolkningens størrelse. Et naturligt spørgsmål er derfor, hvorvidt det er muligt at estimere de enkelte kilders betydning for den samlede økonomi.

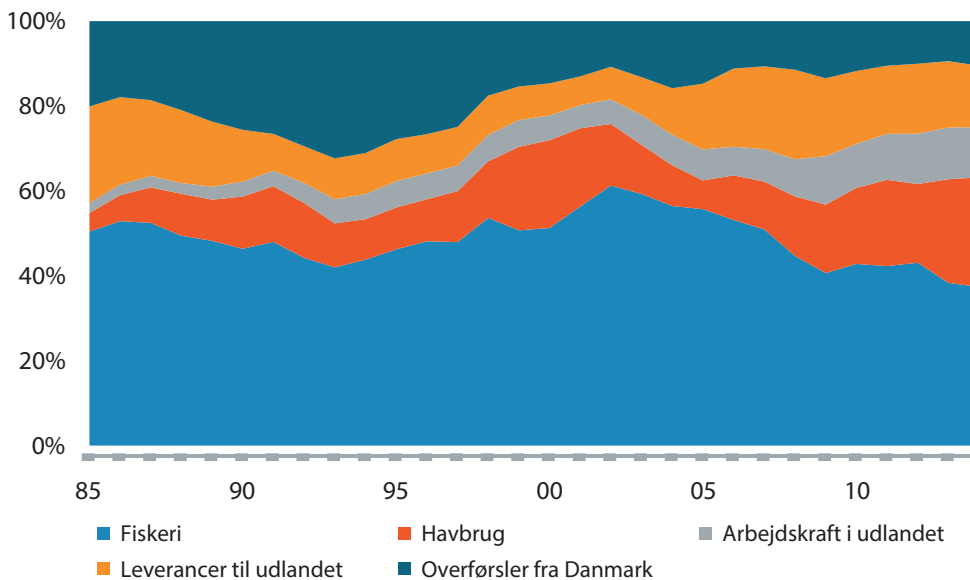
Ud fra statistikken over indtægter på betalingsbalancen kan der identificeres fem kilder til den færøske økonomi:

1. Eksport fra fiskeriet
2. Eksport fra havbruget
3. Eksport af andre varer og tjenester til udlandet
4. Indkomster fra færøsk arbejdskraft i udlandet
5. Bloktilskuddet fra Danmark

Denne liste af kilder betyder ikke, at der ikke kan komme nye kilder til økonomien, eller at eksisterende kilder ikke kan forsvinde. Det betyder blot, at i sin nuværende tilstand er der fem kilder, som bestemmer økonomiens størrelse, og som bestemmer, om økonomien vokser, stagnerer eller bliver mindre. Historisk har disse fem kilder fluktueret ganske meget, hvor betydningen af de enkelte kilder er vokset i perioder og faldet i andre perioder.

Figur 4 viser betydningen af de enkelte kilder for perioden 1985-2014. Der er desværre ikke foretaget beregninger for de seneste år, men grafen kan give et godt billede af trenden i økonomien.

Figur 4: Kilderne til den færøske økonomi, 1985-2014

Kilde: Laksáfoss (2019: 370).

Beregningerne tager udgangspunkt i indkomsten fra hver enkelt af kilderne og i efterspørgselsvirkningen af indkomsten. Efterspørgselsvirkningen kan variere, alt efter om der er tale om et arbejdskraftintensivt eksporterhverv eller et kapitalintensivt eksporterhverv. Det er klart, at pr. indtjent valutakrone er efterspørgselsvirkningen større af f.eks. turisme end af havbruget, idet turismen er mere arbejdskraftintensiv, hvorved der sker en større fordeling af indkomsten ud i samfundet. Havbruget er derimod mere kapitalintensivt, hvor en stor del af indtjeningen går til at betale for foder til fiskene og til vedligehold og udbygning af kapitalapparatet.

Figuren viser, at fiskeriet dominerede billedet for en stor del af den første periodes vedkommende, idet den relative betydning af fiskeriet lå omkring 50 procent og toppede med omkring 61 procent i 2002. Fratrækkes overførslerne fra Danmark, toppede fiskeriet med omkring 69 procent i 2002. Dvs. at i 2002 var fiskeriet den altdominerende kilde til den færøske økonomi. Fra 2002 faldt betydningen til 37 procent i 2014. Den faldende relative betydning af fiskeriet skyldes ikke, at fiskeriet har været aftagende, men blot at de andre kilder er vokset, mens fiskeriet er fortsat på samme niveau.

Efter 2002 har tre andre sektorer øget deres betydning for økonomien. Havbrug er blevet en vigtig sektor og var i 2014 næsten lige så vigtig som fiskeriet. Den færøske arbejdskraft i udlandet er også vokset i betydning og var i 2014 af lige så stor betydning som overførslerne fra Danmark.

Eksporten af leverancer til udlandet, herunder turisme, er også steget i perioden, men blev mindre efter finanskrisen i 2008. Efter 2015 er turismen vokset igen, men har nok fået et tilbageslag i 2020 pga. covid-19.

Betydningen af overførslerne fra Danmark er faldet gennem perioden, bl.a. pga. nedskæringen af bloktilskuddet i 2002, men også pga. den vækst, der har været i de andre sektorer, mens bloktilskuddet har været frosset nominelt.⁴

Ser man på fiskeriet og havbruget som en kombineret sektor, har den samlede betydning af disse erhverv ligget på omkring 60 procent, når man medtager de danske overførsler og omkring 70 procent, såfremt man ser bort fra overførslerne. Dette illustrerer klart den store betydning, disse to erhverv har for den færøske økonomi.

Betydningen af disse sektorer er endnu større, når man tager med i betragtningen, at en stor del af leverancerne fra den afledte sektor til udlandet er af maritime tjenester og udstyr til fiskeskibe og havbrug, som har sin oprindelse i erhverv med leverancer til det færøske fiskeri og havbrug, og som efterfølgende er begyndt at eksportere disse tjenester og udstyr. Endvidere har en stor del af den arbejdskraft, som arbejder i udlandet, også sin oprindelse i fiskeriet. Herved kan en meget stor andel af de samlede kilder til den færøske økonomi siges at have sin oprindelse i fiskeri og havbrug – direkte og indirekte.

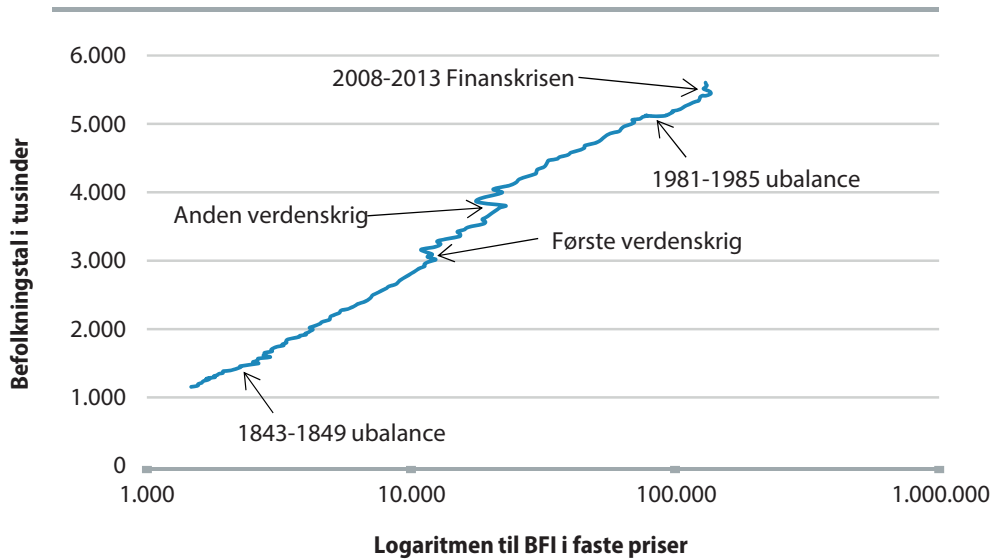
Økonomien bestemmer befolkningsudviklingen

Efter at have set på sammenhængen mellem eksporten, valutaindtægterne og størrelsen på økonomien vil vi nu vende os mod den anden sammenhæng i Figur 3, nemlig mellem økonomi og befolkning.

Der findes en meget stabil langtidssammenhæng mellem økonomi og befolkning, som er gengivet i Figur 5. Jeg har valgt at anvende data fra Danmark i figuren for at illustrere sammenhængen, hvorefter vi vil se nærmere på Færøerne. Når vi plotter BFI i faste priser imod befolkningstallet, finder vi en klar sammenhæng mellem økonomi og befolkning. Sammenhængen tilsiger, at når den danske økonomi i faste priser stiger med 1 procent, stiger befolkningstallet med 8.650 personer.

På trods af nogle brud er der tale om en bemærkelsesværdig stabil sammenhæng over en periode på hen ved 200 år – fra 1818 til 2013. Der er nogle brud på kurven, men set i den store sammenhæng er bruddene alle kortvarige. Bemærk, at der har været betydelige skift i den økonomiske vækst i perioden, dvs. perioder med høj vækst og perioder med lav vækst, men på trods af dette har økonomiens påvirkning på populationen været meget stabil.

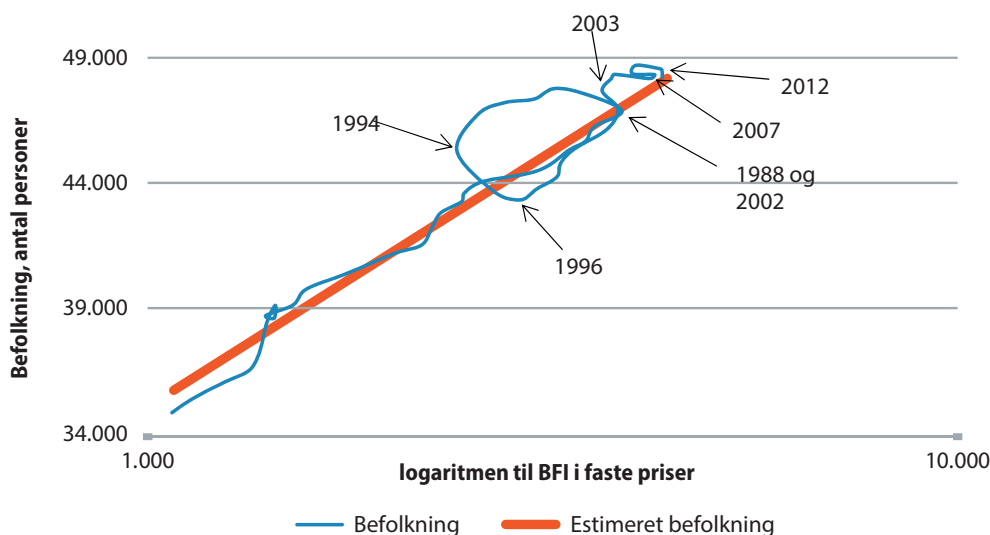
Figur 5: Sammenhæng mellem økonomi og befolkning i Danmark, 1818-2013

Kilde: Laksáfoss (2019: 60).

Figur 6 viser sammenhæng mellem økonomi og befolkning i Færøerne. Den orange linje i figuren kan opfattes som en slags gravitationslinje eller ligevægtslinje, som populationen hele tiden bevæger sig hen imod, således at der stadig søges en balance mellem økonomi og population. Til tider forskybtes balancen pga. udsving i økonomien, hvilket får populationen til at tilpasse sig den nye økonomiske virkelighed – omend med en vis forsinkelse. En stor del af tilpasningen af populationen sker gennem migrationen, dvs. der sker en nettoindvandring i gode tider og en nettoudvandring i dårlige tider.

Figur 6: Sammenhæng mellem økonomi og befolkning i Færøerne, 1962-2012

Kilde: Laksáfoss (2019: 104).

I perioden 1962-1988 er der rimelig godt sammenfald mellem den orange linje og den faktiske udvikling, men i 1988 starter en omfattende økonomisk krise, som medfører et kraftigt fald i BFI i faste priser frem til 1994. I krisens første år (frem til 1990) sker der ikke et fald i populationen, som man ellers ville forvente, idet et egentlig fald i populationen først starter i 1991, hvorefter både økonomi og population falder fra 1991 til 1994. Faldet i økonomi og population fra 1991 til 1994 fulgte stort set samme hældningskoefficient som den orange linje.

Fra 1994 til 1996 begyndte økonomien at vokse igen, men populationen var stadig betydeligt over den orange linje, dvs. at der var for stor population i forhold til økonomien, hvorfor der fortsat var et fald i populationen.

Fra 1996 til 2002 normaliseredes tilstanden igen, og den sorte linje nærmede sig den orange linje, så både økonomi og population i 2002 var tilbage til stort set samme punkt som i 1988.

I perioden 2003-2007 var der et nyt tilbagefald i økonomien pga. krise i havbruget og rejefiskeriet, hvilket fik BFI i faste priser til at falde, samtidig med at der de første år stadig var vækst i populationen. Væksten i populationen stilledog af og "ventede" på, at økonomien indhentede populationen, således at der igen var balance mellem økonomi og befolkningstal.

I perioden 2008-2012 ses virkningerne af finanskrisen, idet økonomien igen faldt, mens populationen stort set var uændret og igen søgte ind mod den orange linje.

Færøerne er mere import- og eksportafhængig end Danmark, hvilket er med til at forklare, at sammenhængen mellem økonomi og population således er noget mere kompliceret i det færøske tilfælde end i det danske. Vi kan dog konkludere, at sammenhængen stadig er gældende, og at den semilogaritmiske sammenhæng kan fortolkes som en gravitationslinje, som populationen tilpasser sig imod. Jo længere væk populationen er fra linjen, desto større tilpasningskrav er der – dvs. at de store migrationer sker ved de store ubalancer og de små migrationer sker ved de mindre ubalancer.

Sammenhængen mellem økonomi og population er i Færøerne er ikke lige så nem at estimere som i det danske tilfælde, men er blevet estimeret til omkring 80-90, dvs. populationen vokser med 80-90 mennesker, når økonomien vokser en procent. (Laksáfoss, 2019: 103).

Vi vil ikke her gå længere ind i dynamikken mellem økonomi og befolkning, men i stedet henviser til Laksáfoss (2019: 53-123), hvor der også findes en længere diskussion om økonomiens påvirkning på fertilitet og migration.

Væksten sker i bølger

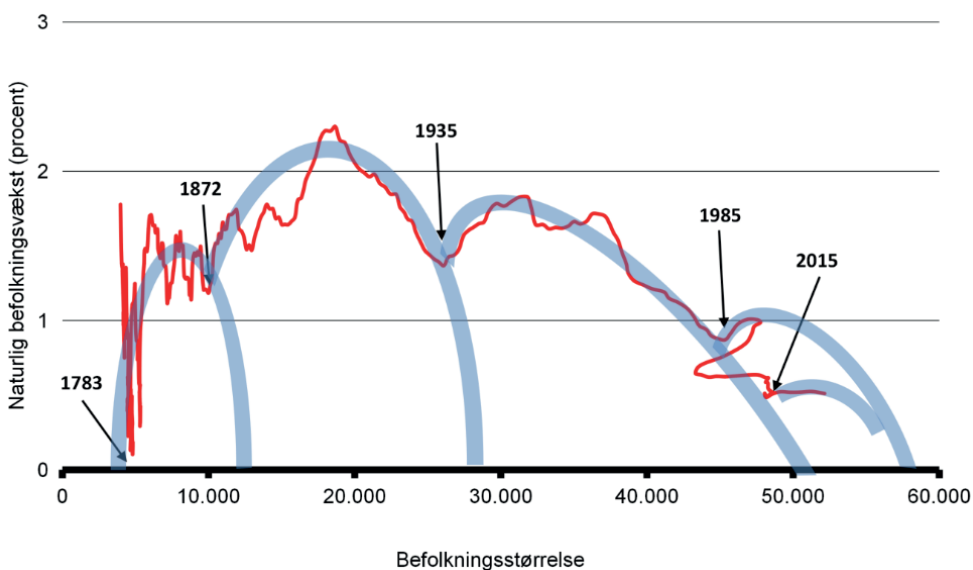
Efter beskrivelsen af de grundlæggende sammenhænge i økonomien, hvor eksporten bestemmer økonomiens størrelse, som igen bestemmer befolkning-

gens størrelsen, vil vi nu se nærmere på udviklingen i den økonomiske vækst. Det burde allerede være klart, at når eksporten bestemmer økonomiens størrelse, må en vækst i økonomien nødvendigvis ske som følge af en vækst i eksporten eller andre indkomster på betalingsbalancen.

Den russiske økonom Nicolai Kondratieff fandt allerede i 1925 ud af, at økonomierne i den vestlige verden bevæger sig i såkaldte bølger eller cykler. Disse bølger er drevet af den teknologiske udvikling og sker i en nogenlunde fast rytme. Senere har man konstateret, at der bliver kortere og kortere mellem disse bølger.

Disse bølger kan, pga. den tætte sammenhæng mellem økonomi og befolkning, estimeres ud fra befolkningsdata, som almindeligvis er meget mere stabile og fuldstændige end den økonomiske statistik. Figur 7 viser Kondratieff-udviklingen i Færøerne. De seneste bølger startede i 1783, 1872, 1935, 1985 og 2015. De seneste to bølger er henholdsvis informationsteknologi og kommunikation og sundhed. Alle disse bølger fulgte den internationale udvikling i bølgerne, idet de internationale bølger startede i de samme år, jf. Smihula (2011: 51).

Figur 7: Kondratieff-cykler: Sammenhængen mellem befolkningsvækst og befolkningsmængde i Færøerne, 1720-2020

Kilde: Laksáfoss (2019: 124).

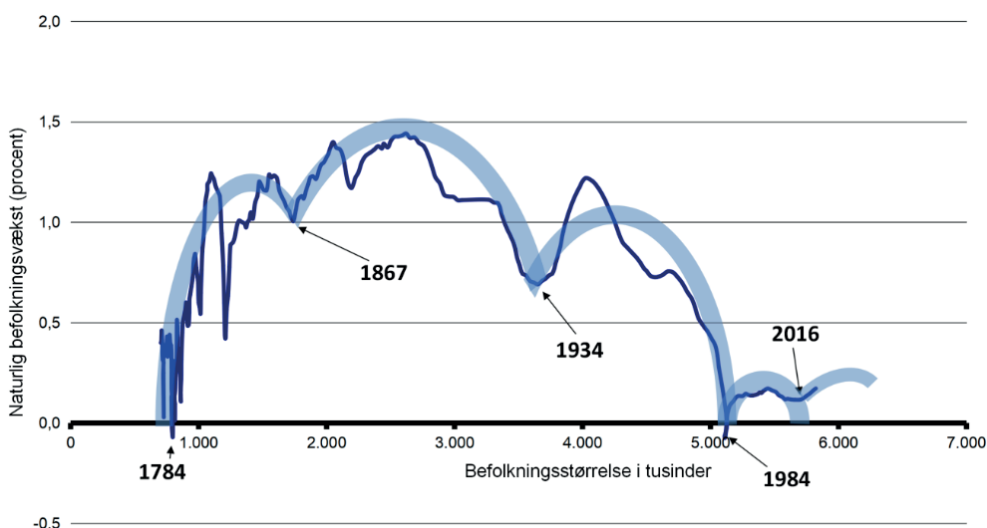
Med hver enkelt Kondratieff-bølge i Færøerne opstod en ny erhvervsgræn. I 1985 opstod således havbruget, mens turismen opstod som egentligt erhverv i 2015. Typisk har man, allerede inden opstarten af en Kondratieff-cyklus med opkomst af nye erhverv set forsøg på opstart og ibrugtagning af de samme erhverv og teknologier, men disse forsøg har alle slået fejl eller har i hvert fald ikke slået igennem med samme succes.

Der er således ikke tale om opkomsten af helt nye erhverv, som aldrig er set før, men i stedet er der tale om et erhvervsgennembrud, hvor den nye erhvervs-gren slår igennem med en sådan kraft, at den er i stand til at løfte økonomien op på et højere niveau gennem øgede indkomster. Typisk involverer dette ny teknologi, nye innovationer, nyt institutionelt setup og ofte også anvendelsen af nye typer energi. Nyskabelserne skaber en produktivitetsvækst, som giver et løft i økonomierne og gennem efterspørgselsvirkninger og diffusion af teknologier forplanter væksten sig til de fleste erhvervs-grene og berører alle lande.

Da disse nye erhverv og teknologiske innovationer først og fremmest implementeres inden for eksporterhvervene, vil den største fremgang i produktivitet også ske inden for disse erhverv. Selv om de afledte erhverv ikke oplever en tilsvarende fremgang i produktivitet, vil væksten i valutaindtjeningen skabe generel fremgang og lønstigninger i samfundet, hvorved alle i samfundet oplever en stigning i levestandarden – også f.eks. en frisør, som fortsætter med at klippe det samme antal kunder (dvs. uden produktivitetsvækst).

Figur 8 viser de samme Kondratieff-bølger i Danmark, hvor start-årene var i 1784, 1867, 1934, 1984 og 2016. Man kan således se, at de samme bølger også har ramt Danmark og har været med til at skabe den økonomiske vækst, som Danmark har oplevet de sidste 200 år. Der er selvfølgelig ikke tale om de samme erhverv i Danmark som i Færøerne, men årsagerne er de samme, nemlig at den internationale teknologiske udvikling og innovation skaber grobund for et spring i den økonomiske udvikling, som spredes ud over hele den kapitalistiske verden.

Figur 8: Kondratieff-cykler – Sammenhængen mellem befolkningsvækst og befolkningsmængde i Danmark, 1730-2020

Kilde: Laksáfoss (2019: 100).

Det enkelte land eller region oplever typisk en ny cyklus som en øget efterspørgsel efter de varer eller tjenester, som kan udføres fra landet eller regionen. Det er således den eksterne balance i forhold til andre regioner eller udlandet, som er afgørende for effekterne på den enkelte region. Derfor sker forplantningen af den økonomiske vækst fra eksporterhvervene til den samlede økonomi, som igen bestemmer befolkningmængden.

Færøerne: Et lille laboratorium

Den viden, der kan trækkes ud af Færøernes økonomiske historie og af analyserne af den grundlæggende struktur i den færøske økonomi, kan give os et billede af sammenhængen i en lille åben økonomi, som er nem at overskue. Der er et begrænset antal erhvervsgrøner, og sammenhængen mellem erhvervsgrønerne er til at overskue.

Denne viden kan dog i vid udstrækning overføres til andre, større økonomier, som langt hen ad vejen opfører sig nærmest identisk med den færøske økonomi, selv om disse kan være noget mere komplicerede og svære at overskue. F.eks. er der her vist flere figurer af den danske økonomi, som i vid udstrækning opfører sig på samme måde som den færøske.

Den lærdom der er opsamlet i studiet af den færøske økonomi, bør derfor selvfølgelig anvendes i en analyse af den danske økonomi, hvor sammenhængen mellem eksportsektor, økonomi og befolkning bliver analyseret grundigt. Den færøske økonomi kan derved tjene som et mini-laboratorium, hvor de økonomiske sammenhænge i et helt samfund kan studeres på en overskuelig måde, hvorefter viden kan overføres til Danmark.

Noter

- 1 Kilde: Færøernes Statistik og Danmarks Statistik.
- 2 Ved folketællingerne blev folk spurgt, hvad de levede af, og typisk blev hele husstanden registreret til at leve af husbondens indkomst og erhverv. Dette er forklaringen på ordvalget 'levede af' i forhold til 'arbejdede med'.
- 3 Formlen er: $Y = X * 1/m$ og da $m = 0,7$ vil $1/m$ ligge omkring 1,43.
- 4 I 2002 blev det politisk besluttet både at skære betydeligt ned på bloktilskuddet og at fastfryse bloktilskuddet til et fast nominelt beløb, hvorfor det realt har været faldende siden 2002.

Litteratur

- Laksáfoss, Magni (2019), *Færøernes økonomi – En analyse af økonomiens dynamik, historie og kilder til velstand*, PhD-afhandling, Roskilde Universitet, ISSN: 0909-9174.
- Smihula, Daniel (2011), "Long Waves of Technological Innovation", *Studia Politica Slovaca*, 4(2): 50-68.
- Thirlwall, A.P. (2002), *The Nature of Economic Growth*, Cheltenham, UK: Edward Elgar.
- Thirlwall, A.P. (2013), *Economic Growth in a Open Developing Economy*, Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing Limited.